

УДК 327.54:355.02(100)“1945/1991“

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.7042021.7>

Оригинални научни рад

Драган Јевтић

Војна академија, Универзитет одбране, Београд

Слободан М. Радојевић*

Војна академија, Универзитет одбране, Београд

ХЛАДНИ РАТ И ДРЖАВОЦЕНТРИЧНИ КОНЦЕПТ БЕЗБЕДНОСТИ: ИСКУСТВА И ПАРАЛЕЛЕ

Сажетак

У раду се обрађује тема Хладног рата као посебног система међународних односа у периоду од 1945. до 1991. године, концепт безбедности и односи великих сила и блокова. Структура међународног система током Хладног рата била је биполарна, пошто није било довољно јаких других великих сила да организују мултиполарни систем. Постојале су и државе које су биле изван домашаја суперсила, али је преовлађујућа структура међународног система била биполарна. Процедуре које су биле опште прихваћене су застрашивање (одвраћање) и управљање кризама да не би ескалирале у нуклеарни сукоб ширих размера. Хладни рат као посебан међународни систем оличен је доминантним оквиром у коме се организују и дешавају међународни послови али и унутрашња политика, који не обликује све али обликује многе ствари. Концепт безбедности у Хладном рату био је државоцентрични. Аутори стога анализирајући Хладни рат и државоцентрични концепт безбедности закључују да се данас у време мултиполарног света појављују његови „обриси“, а каткад се стиче утисак да још увек траје са свим својим обележјима и принципима. У години у којој се обележава тридесет година од званичног краја Хладног рата (распад СССР децембра 1991. године) аутори скрећу пажњу научне и стручне јавности на важност његовог проучавања и резимирање искустава и паралела.

Кључне речи: Хладни рат, велике силе, међународни односи, државоцентрични концепт безбедности.

* slobodan.radojevic@va.mod.gov.rs

УВОД

У току Хладног рата безбедност је била одређена традиционално државоцентрично, а национална безбедност је дефинисана војним терминима и односила се првенствено на спољну безбедност државе. Непријатељ је био унапред познат, изазови су били видљиви, а реакције су се могле унапред предвидети. Безбедност државе се развијала у складу са односима који су владали у међународном окружењу. Механизам безбедности подразумевао је истовремено равнотежу снага у биполарној структури међународних односа и колективну безбедност као принцип одустајања од могуће употребе силе како би се смањиле могућности да избије рат, док су сарадња и одговорност између држава чинили претпоставку за очување мира у свету.

За разумевање Хладног рата као система међународних односа, односа великих сила и блокова, неопходно је сагледати појам и настанак Хладног рата, узроке, раздобља, фазе и приступе Хладног рата, државоцентрични концепт безбедности у систему биполарне равнотеже снага, динамику односа великих сила и блокова, као и схватање начина функционисања међународног система Хладног рата, сагледавајући интересе великих сила, кључне догађаје и блоковске поларизације и конфронтације.

ПОЈАМ И НАСТАНАК ХЛАДНОГ РАТА

Почетак употребе израза Хладни рат обично се везује за планове америчког председника Вудро Вилсона о суштински другачијем устројству међународних односа после Првог светског рата (Вуковић 2007, 117–118).

Хладни рат у појмовном смислу може се сагледавати у ширем и ужем смислу, али и као посебан систем међународних односа. Не постоји јединствена дефиниција и перцепција Хладног рата, јер није могуће одредити параметре на основу којих би се једнозначно одредио тај појам. Такође, не постоји јединствен приступ у сагледавању времена када је он започео и који су његови главни узроци, већ постоји више различитих одговора. Истраживања и анализе нових докумената допринели су да се сагледавање хладноратовских догађаја стално продубљује и разматра из другачијег угла.

Хладни рат се најопштије дефинише као „стање заоштрених односа и непрекидне напетости између две или више земаља, односно антагонистичких сила“ (Војни лексикон 1981, 171).

Карактерише га нестабилност и стална опасност од избијања новог светског рата (Политичка енциклопедија 1975, 313). Хладни рат је политички сукоб између западних сила предвођених САД и источних сила предвођеним СССР који се водио од 1945. до 1990. године (Vestad 2008, 12). Одликује га сукоб између истока и запада првенствено на економском, политичком и идеолошком плану ради смањења утицаја супротне стране. Трка у наоружању је такође једна од његових битних одредница. Степен непријатељства две силе мењао је свој интензитет и понекад био тако висок да се очекивало избијање рата (Вукадиновић 2001, 31).

На глобалном нивоу Хладни рат је обележио сукоб САД и СССР. Почети Хладног рата за већину научника и историчара били су средином четрдесетих година 20. века када су две главне супротстављене стране имале довољно војне моћи и економских ресурса и упустиле се у дуготрајан сукоб који једино није прерастао у отворену ратну конфронтацију (Paterson 1998, 337). Међутим, поједини аутори корене и почетке Хладног рата смештају и налазе у сукобима и догађајима који су се десили много раније: „у врућем рату између Истока и Запада 1918–1921. године“, (Флеминг и Шуман), у дане после избијања октобарске револуције (Конор), 1939. године (Винздор), за време Другог светског рата (Мадариага, Винкс), 1947. године кад је донесена Труманова доктрина (Сибири, совјетски аутори), у време Маршаловог плана и Труманове доктрине (Сојак), док Фрелек његов почетак смешта између 1947–1949. године (Вукадиновић 1983, 20–25).

После пада Немачке током Другог светског рата и после бомбардовања Хирошиме и Нагасакија у Јапану наступила је велика промена односа снага на светском нивоу. Нестанком Немачке и Јапана као великих сила дошло је до неравнотеже у међународним односима на простору Европе и Азије. Последица Другог светског рата била је окончање доминације држава Европе и настанак две доминантне суперсиле, САД и СССР (Paterson, 1998, 115). Основна карактеристика две најмоћније државе света била је изразита војна, економска и политичка надмоћ. Пошто је у Европи СССР остао једина велика сила, САД су биле одлучне у намери да то спрече, па су због тога током Хладног рата одржавале војно присуство у Европи. На тај начин, по први пут у историји, САД су у доба мира поседовале велики број војника у Европи.

За време Хладног рата директан војни сукоб између САД и СССР је био упитан због тога што је могло доћи до потпуног међусобног уништења уколико би било употребљено нуклеарно наоружање. Управо је поседовање нуклеарног оружја и огромних војски

дефинисало обе државе као водеће светске силе, а период Хладног рата као период биполаризма у међународним односима. Кључни догађаји Хладног рата су били: блокада Берлина, рат у Кореји, Берлинска криза и подизање Берлинског зида, рат у Вијетнаму, рат у Авганистану и Кубанска ракетна криза (Stanarević i Ejđus 2009, 141).

УЗРОЦИ НАСТАНКА, РАЗДОБЉА, ФАЗЕ И ПРИСТУПИ ПРОУЧАВАЊА ХЛАДНОГ РАТА

Око почетка Хладног рата постоје неслагања научника и историчара јер једни тврде да је започео одмах после Другог светског рата, а други тврде да је он настао већ после завршетка Првог светског рата. Наиме, идеолошке поделе настале су 1917. године после руске револуције када је СССР постао прва комунистичка сила, што је условило погоршање односа са САД. На тај начин СССР је постао и противник западног блока и капитализма (Јевтић 2017, 38).

Узрок настанка Хладног рата може се сагледати у промени међународног система после Другог светског рата у коме је дошло до вакуума моћи, јер је мултиполарни систем са седам великих сила заменио биполарни систем са две суперсиле, САД и СССР, па је Хладни рат био неизбежан. Слабост европских држава настала после рата и биполарни поредак створили су вакуум моћи који су морале да попуне преостале силе, па је след догађаја у Хладном рату само логично узрочно-последично кретање система међународних односа ка новим основама у коме је сукоб постао неминован (Јевтић 2017, 44). Као што Гедис исправно запажа: „када вакуум моћи раздвоји велике силе, као што је био случај на крају Другог светског рата, оне ће га тешко испунити, а да не упадну у међусобни сукоб и да се њихови интереси не сударе“ (Гедис 2003, 27).

Циљеви сила на крају рата били су различити, али су обе силе имале потребу проширења сфера утицаја првенствено због безбедносне дилеме држава у анархичном систему. Расподела моћи у биполарном систему је приближно једнака, односно, постојала је равнотежа моћи (симетрија), па се због тога каже да је постојала равнотежа страха, јер су обе стране стално страховале шта ће супротна страна да уради и који корак ће да направи. Основни задатак две супротстављене силе био је одвраћање противничке стране од намера за употребу војне силе јер није било предности ни једне стране услед успостављене равнотеже снага, као и због поседовања нуклеарног оружја (Јевтић 2017, 46). Биполарна равнотежа снага је у Европи функционисала од 1945. до 1990.

године и представља „најмирнији и најмање смртоносан“ тип међународног система (Миршајмер 2009, 430).

У разумевању догађаја неопходно је схватити да су САД попуниле вакуум моћи у Европи услед догађаја у Јапану и слабљења моћи Немачке, Велике Британије и Француске после Другог светског рата. Интереси Велике Британије и Француске су се поклапали са интересима СССР по питању односа према контроли немачког милитаризма после рата, али су за разлику од СССР оне желеле спровођење идеја слободног тржишта и демократских избора у Европи. Ниједна од ове две државе није желела да доминацију Немачке у Европи замени доминација СССР (Кенеди 2007, 421). Завршетком рата без присуства САД у Европи, своје идеолошке и геостратегијске претензије засигурно би на овом континенту реализовао СССР, а то би смањило могућности за промене и друга различита решења.

У складу са објашњењем Гедиса је и став Бжежинског који каже да онај ко влада Евроазијским копном влада светом. Значај остварења сфере утицаја над Европом остаје веома висок у укупној глобалној расподели моћи као и у разматрању хладноратовских догађаја. Настојање великих сила увек је у историји значило њихову потребу да заузму максимални удео у светској моћи. „Моћ осигурава безбедност, а највећа моћ осигурава највећу безбедност. Коначан циљ великих сила је да постану хегемон, односно једина велика сила у систему“ (Бжежински 1999, 79).

Постоје три раздобља која карактеришу Хладни рат одређујући његову кулминацију. У првом раздобљу између 1944. и 1946. године створене су основе за различита схватања међу савезницима, а у другом раздобљу од 1947. до 1950. постављене су главне доктрине и спроведено је окупљање снага на економском, војном, идеолошком и политичком пољу. У трећем раздобљу од 1950. до 1955. године догодила се кулминација Хладног рата, да би после тога почео да губи у интензитету (Вукадиновић 2001, 50). Постоје схватања да је прекретница у Хладном рату у смислу његовог каснијег развоја у изради атомске бомбе од стране СССР 1949. године и потписивању совјетско-кинеског споразума 1950. године (Pechatnov 1995, 47).

Према Нају раније етапе Хладног рата имају три фазе, фазе сукоба, и то: „прва фаза од 1945. до 1947. године – постепено настајање; друга фаза од 1947. до 1949. године – објава Хладног рата; трећа фаза од 1950. до 1962. године – врхунац Хладног рата“ (Нај 2006, 118).

Прву фазу карактерише обострано одмеравање снага и намера у доношењу стратегијских одлука између СССР и САД.

Извори САД говоре о намерама СССР о проширењу сопствених територија и утицаја у складу са званичном политиком где год за то постоје услови и погодне прилике. Да би се такав закључак операционализовао у пракси, а у недостатку адекватне стратегије сачекало се са детаљнијом и дубљом анализом одговора на одређена питања за која су захтевани адекватни одговори и на бази њих дошло је до промене америчке стратегије и настанка Хладног рата (Нај 2006, 119).

У другој фази дошло је до усвајања Труманове доктрине, која представља отпор против комунизма и намеру САД да у новим условима преузму глобално вођство и обавезе, да уз сагласност западних савезника прошире опсег свог деловања скоро у свим деловима света. Стога се она узима као почетак америчког глобализма (Вукадиновић 1983, 65). Управо на тај начин Труманова доктрина је од САД створила „империјалну снагу заинтересовану за глобалне светске аранжмане и одржавање америчке силе и светског утицаја“ (Вукадиновић 1983, 85).

После Другог светског рата од стране САД је 1947. године успостављен тзв. Маршалов план са циљем економске помоћи европским земљама ради заустављања пада животног стандарда, ревитализације економије и оживљавања вере у САД као европског савезника. Економска помоћ представљала је услов и основу за сузбијање даљег ширења комунизма. Поред тога, земље су се требале обавезати да ће у складу са америчким смерницама вршити улагања и потрошњу добијених средстава. На тај начин се тежило да се привреде западноевропских земаља прилагоде и учине што више компатибилним америчким стандардима како би се омогућио што лакши приступ америчких роба и услуга на тржишту европских земаља. Истовремено, тежња је била да се дата помоћ не користи за сарадњу и пословање са социјалистичким земљама (Чехулић-Вукадиновић 2003, 40–41). „Са порастом хладноратовских тензија јачала је и потреба за додатним учвршћивањем европске западне хемисфере и њене заштите од уплива утицаја СССР и евентуалних безбедносних претњи. Логичан корак у том правцу, који је такође одговарао и суштинској природи Хладног рата, била је интензивнија војна интеграција САД и Западне Европе“ (Вигњевеић 2020, 142).

Обзиром на то да се проблеми осигурања безбедности Грчке и Турске нису могли превазићи ангажовањем Велике Британије, јер је била ослабљена у Другом светском рату, то је обезбеђено променом традиционалне америчке спољне политике изолационизма, усвајањем Труманове доктрине и осигурањем безбедности од стране САД у том региону. За то је било потребно

и припремити америчко јавно мњење, али је уместо објашњења о неопходности одржања равнотеже снага у том региону, тј. помоћи овим државама да се суоче са совјетском претњом, истакнуто да је потребно да САД, „подржи слободне људе који се опиру покушају потчињавања“ (Радојевић 2017, 75–76).

Маршалов план схваћен је од стране СССР као економско оруђе за уништење безбедности источне Европе, па је такав поступак произвео низ противречних кумулативних и негативних последица између СССР и САД у којим је произведено непријатељство. У овом периоду извршена је блокада Берлина од СССР и убрзане су припреме за формирање Северноатлантског савеза (Нај 2006, 120).

Трећа фаза догодила се после прве пробе атомске бомбе од стране СССР и победом комунистичке партије у Кини. Проба атомске бомбе СССР догодила се много пре него што су то САД очекивале. Напад Северне Кореје на Јужну Кореју 1950. године, после претходних догађаја, довео је до значајног повећања војних расхода САД (Нај 2006, 121).

Читаво трајање Хладног рата према Кеглију може се поделити у три фазе: прва фаза, конфронтација, од 1945. до 1962. године; друга фаза, од коегзистенције до детанта, од 1963. до 1978. године, и трећа фаза, од поновне конфронтације до приближавања, од 1979. до 1991. године. Фазу конфронтације суштински обележава униполарност, односно, доминација САД као главног центра на глобалном нивоу, са супериорном способношћу уништења противника надмоћношћу у примени атомске бомбе. Производњом атомске бомбе од стране СССР дошло је до попуштања конфронтације.

Постављена је спољнополитичка оријентација озваничена кроз Труманову доктрину која представља стратегију обуздавања настојећи да спречи даље ширење утицаја СССР кроз његово окруживање или приближавање његовим границама, као и претњу војном агресијом. Труманова доктрина је стратегија спољне политике, према којој ће САД спровести политичку интервенцију (војну и невојну) ради помоћи народима који су се определили за савезништво са САД за борбу против спољног угњетавања (Кегли и Виткоф 2006, 199–200). Стратегијом проширеног одвраћања чињени су покушаји САД и СССР за привлачење и придобијање других земаља обећањима да ће их бранити од спољног напада ако им приступе, због чега се Хладни рат проширио широм света стварајући биполарни распоред снага и моћи (Кегли и Виткоф 2006, 197–198).

После Стаљинове смрти СССР је под Хрушчевим водио политику сарадње са капитализмом покушавајући да увећа

сопствену моћ. Кубанска криза 1962. године, са тајним постављањем совјетских ракета на Куби, била је својеврсни тест за суперсиле за проверу способности управљања сукобом и истовремено је повећала укупну свест о могућим последицама нуклеарног рата.

У другој фази дошло је до уједначавања војних способности САД и СССР, увећањем нуклеарних потенцијала СССР, што је довело до процене да постоје само две могућности оличене у узајамној сарадњи или обостраној пропасти. Услед опасности последица нуклеарног рата исказан је интерес за сарадњу и кооперативне односе, ради смањења напетости и затегнутости, у виду детанта као облика нормализованих односа и разговора о ограничењу стратешког наоружања (*Strategic Arms Limitation Talks* – SALT) као његовог производа.

У трећој фази је политику односа заснованих на детанту нарушила војна акција СССР на Авганистан 1979. године. Војно ангажовање СССР у Авганистану резултирало је Картеровом доктрином којом су САД изразиле спремност за употребу војне силе ради заштите приступа изворима нафте у Персијском заливу, која је произвела и низ других негативних активности усмерених према СССР.

Картерова доктрина настала је у време америчког председника Картера која је 1980. године дефинисала да је обезбеђење приступа нафте у Персијском заливу један од виталних интереса САД. Доктрином је истакнуто да уколико неко покуша да спречи такав приступ биће употребљена сва средства да се он обезбеди, рачунајући и војна. Доношење ове доктрине означава значај енергетске безбедности великих сила и могућу употребу војне компоненте ради остварења интереса контроле извора енергије.

Услед повећања конфронтације и напетости дошло је до нове трке у наоружању стављајући по страни друге приоритете држава у односу на јачање војне моћи, а САД су усвојиле Реганову доктрину ради пружања америчке помоћи снагама антикомунизма које су тежиле рушењу режима који су имали подршку од СССР и разрадиле војну стратегију кроз прву употребу нуклеарног оружја и могућности остварења победе. Реганова доктрина дефинисала је обавезу да САД помогну побуњенике против комунистичких режима у Анголи, Авганистану и Никарагви које је подржавао СССР.

Постепени престанак затегнутости суперсила настао је са доласком Михаила Горбачова на власт у СССР који је допринео приближавању и помирењу интереса настојећи да заустави пад економије и негативне последице међународних односа по СССР. Промовисано је спровођење транзиције социјалистичке привреде,

демократизације друштва и прекида Хладног рата. СССР се повукао из Авганистана и Источне Европе, смањио војне трошкове, потписао два нова споразума о разоружању СТАРТ и пристао на уједињење Немачке и распад Варшавског пакта (Кегли и Виткоф 2006, 198).

Постоје три приступа сагледавања Хладног рата, тежишно у западној литератури: традиционални, ревизионистички и постревизионистички. Традиционални приступ је током педесетих и шездесетих година 20. века заступао становиште да је Совјетска агресија главни узрок напетости у међународним односима после Другог светског рата. Комунистичка идеологија је истицана као основни генератор и узрочник Совјетске експанзионистичке политике (Walker 1984, 316).

У основи традиционалиста је мишљење да је СССР експанзионистичка и агресивна држава која је хтела да прошири своју сферу утицаја у Источној Европи и да створи доминацију. Као потврду тога истичу да су САД после Другог светског рата биле у дефанзиви, а да се СССР офанзивно понашао и дао основа за свој експанзионизам. САД су предложиле остварење колективне безбедности формирањем УН, али тај предлог није прихваћен од стране СССР. Они истичу и низ других догађаја који су недвосмислено показивали хегемонистичке намере СССР на челу са Стаљином, као што су споро повлачење трупа СССР из Ирана после рата, преузимање Чехословачке владе од стране комуниста 1948. године, блокада Берлина 1948. и 1949. године, а агресија Северне Кореје на Јужну Кореју 1950. године повећала је претњу и убрзала динамику Хладног рата (Нај 2006, 113–114).

Ревизионистички приступ настао је тежишно после рата у Вијетнаму, где је до изражаја дошла агресивна америчка економска експанзија потпомогнута војном моћи, која је покренула низ напетости после рата. Тежња за унутрашњим благостањем државе утицала је да се америчка спољна политика у 20. веку усмери ка економској експанзији на другим удаљеним просторима. Тако су САД подржавале политику отворених врата по целом свету док СССР није желео америчку економску доминацију у подручјима која су сматрана битним за совјетску безбедност (Walker 1993, 219).

Ревизионистички приступ је „економским интересима САД придавао најважнију улогу у креирању спољне политике за разлику од традиционалног приступа који је истицао да се америчка спољна политика креирала према начелима морала и легалитета“ (Walker 1993, 220). Становиште ревизиониста истицало је да су САД дипломатијом и економским притиском у време нуклеарне

надмоћи хтеле да утичу на смањење контроле Источне Европе, како би осигурали економску експанзију у оквиру политике отворених врата. Тежња за доминацијом Источном Европом од стране СССР у тим условима објашњава се као примера усмерена против америчког притиска.

Према Нају, ревизионисти су имали два нивоа тумачења. Први ниво тумачења је истакао значај кључног догађаја на промену америчке спољне политике који је означен доласком председника Трумана на власт после Рузвелтове смрти, у коме је Труман укинуо раније програме помоћи Европи и заузео оштрији став према СССР. По другом тумачењу проблем постоји у природи капитализма, а не у персоналним променама појединаца. Њихово становиште је било да је америчкој економији неопходан експанзионизам ради безбеднијег света за капитализам, а не због демократије. Изолационизам САД пред Други светски рат је довео до велике економске кризе 1929. године, па би без политике отворених врата и спољне трговине у будућности поново дошло до сличне кризе. Како истиче Нај: „америчка економска хегемонија не би могла да трпи било коју државу која би покушала да организује аутономни економски простор“ (Нај 2006, 113). Због тога је и покренут Маршалов план помоћи Европи да би се проширило тржиште САД ради развоја америчке економије и предупређивања потенцијалних криза у будућности. Надаље тврди Нај: „Маршалов план помоћи Европи је био само начин да се прошири америчка економија“ (Нај 2006, 114).

Постревизионистички приступ био је на становишту између традиционалног и ревизионистичког приступа. САД су битно допринеле Хладном рату својим унапред испланираним економским притиском на СССР. Он се није односио на услове за спровођење директне економске политике, већ на покушај да се утиче на понашање СССР у Источној Европи. Раст совјетско-америчких тензија тумачио се рационално, с обзиром да су оне утицале на успоставу сфера интереса, док су обостране активности сукобљених страна сагледаване као претње и покушаји дестабилизације својих послова у тој сфери (Pechatnov 1995, 39).

Постоје и други приступи и школе проучавања Хладног рата, као што су радикална школа која је била присутна непосредно по избијању Хладног рата и педесетих година прошлог века. Представник те школе је Херберт Фајс који кривце за Хладни рат види у Стаљину и СССР. Такође, постоји и пострададикална школа са Џон Луис Гедисом који тврди да су криве обе стране, али да су СССР и Стаљин највише криви. Пострадикална школа је присутна од краја Хладног рата и отварања совјетских архива до данас.

Према Роберту Д. Шулцингеру по завршетку Хладног рата расправе о његовим узроцима су утихнуле и у САД се дошло до консензуса да је совјетски комунизам био „бруталан и неодржив“, али и да се њихови спољнополитички одлучиоци понекад нису „понашали разборито“ (Шулцингер 2011, 190).

У Русији се са посебном пажњом прате западни теоретичари ревизионистичке школе, а у последње време се јављају објективне анализе Хладног рата (Белоусова 2017, 41).

Познати европски историчар и теоретичар међународних односа норвешког порекла Од Арне Вестада „глобални Хладни рат“, како га он назива, види као „продужетак колонијализма“. Он истиче да је „тежиште у сукобу било на контроли и доминацији, превасходно у идеолошком смислу“, а да су „методе суперсила и њихових локалних савезника биле невероватно сличне онима из последње фазе европског колонијализма“ (Vestad 2008, 527).

ДРЖАВОЦЕНТРИЧНИ КОНЦЕПТ БЕЗБЕДНОСТИ У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА ТОКОМ ХЛАДНОГ РАТА

Како то истиче Драган Р. Симић: „још од времена установљивања међународног система држава (*state system*), као и током читавог раздобља биполаризма, стварност безбедности је освајана готово искључиво војним појмовима, а главни објекат и субјекат замисли и система безбедности била је суверена држава“ (Симић 2002, 23).

Дакле, у периоду Хладног рата са становишта безбедности и међународних односа постојао је државоцентрични концепт безбедности и биполарни модел међународних односа. У средишту концепта безбедности налазила се држава и њена одбрана од војних изазова, ризика и претњи. Национална безбедност унапређивана је кроз повећање војне способности. Природа војне моћи у Хладном рату имала је свој традиционални смисао заснован на сталном повећању моћи путем јачања војних капацитета. На тај начин, државе су, како закључује Симић, „само путем увећања властите војне моћи или приступањем одговарајућим војним савезима, настојале да сасвим искључе или у највећој могућој мери смање могућност пораза у оружаном сукобу.“ (Симић 2002, 23)

Безбедност у току Хладног рата исказивана је кроз безбедност државе у концепту националне безбедности у оквиру традиционалног схватања безбедности. Централна вредност овог концепта је очување суверенитета државе, територије и независности који се штите развијањем војних капацитета ради

одвраћања од војне агресије, односно успешног супротстављања (Weawer 1996, 110–115).

Као виталне државне вредности дефинисани су суверенитет, територијални интегритет, политичка независност, опстанак државе и национално јединство, као и државни интереси у спољној политици који су често у супротности у односу на интересе других држава. Као основно средство којим се држава штити у анархичном међународном окружењу је њена моћ. Величина моћи у овом концепту тежишно је мерена кроз војну моћ, а нешто касније и кроз економску моћ (Мијалковић 2011, 63).

Према овом концепту безбедности постоји држава, као објект безбедности, коју је потребно штитити, а то је могуће само повећањем војне безбедности путем јачања војних способности као гаранта очувања суверенитета јачањем војне силе и моћи. Главни субјект безбедности за време Хладног рата била је држава, па је у средишту проучавања била стратегија, „односно моћ државе у међународној безбедности и њен највидљивији облик – војна сила државе. Војна димензија безбедности је на тај начин дошла у први план, док су све остале димензије безбедности занемариване или разматране у контексту јачања војне димензије безбедности. Развијале су се стратегијске студије које су разматрале употребу и последице употребе силе у међународним односима (Tatalović 2010, 8).

Повећањем војних способности потенцијални противник се одвраћа од намере извршења агресије или му се одређена држава адекватно супроставља неутралишући претњу по виталне интересе и вредности. Као један од облика заштите суверене државе јавља се и приступање државе савезима са другим државама. Национална безбедност дефинисана је као спољна безбедност јер су извори угрожавања безбедности државе долазили углавном споља.

За државноцентрични концепт безбедности везано је питање безбедносне дилеме коју проузрокују реални и ирационални мотиви држава да се непрестано наоружавају како би обезбедиле свој опстанак путем увећања војне моћи. То представља окидач за трку у наоружању између држава, односно између савеза. Осећај међусобног неповерења између држава води у страх од могућности напада других држава и ствара осећање небезбедности, због чега се трка у наоружању и повећању војне моћи државама чини рационалним. То ствара другим државама проблем у схватању разлога наоружавања, да ли су разлози дефанзивног или офанзивног карактера, као и често погрешне претпоставке о намерама чиме активирају додатно наоружавање друге стране (Јевтић 2017, 29).

Систем међународних односа у Хладном рату је биполарна равнотежа снага као израз својеврсне расподеле моћи у међународним односима. Концепт безбедности националне државе је интегрисан у систему равнотеже снага као израз моћи, неповерења, страха и небезбедности у међународном систему, заснованог на односима моћи и силе и циљевима држава. Равнотежу у биполарном међународном систему чинила су два војно-политичка блока, НАТО и Варшавски уговор, са својим државама сателитима које су биле у њиховом саставу.

Међународни систем био је хетероген и поседовао је одређени ред јер се „границе нису често мењале, а већи међудржавни сукоби су углавном били ван хладноратовског оквира“ (Купер 2007, 27). Дакле, динамику хладноратовских догађаја одредиле су две суперсиле, а свеукупне активности кретале су се од државоцентричног концепта безбедности до биполарног модела међународних односа.

СХВАТАЊЕ ХЛАДНОГ РАТА КАО МОДЕЛА МЕЂУНАРОДНИХ ОДНОСА

Хладни рат је биполарни модел међународних односа чија је карактеристика стање ни рата ни мира, испуњено отвореним непријатељством, супарништвом и борбом између два супротна друштвено-политичка састава. Као историјска категорија, Хладни рат се односи на стање односа између два супротна друштвено-политичка и економска система настала после Другог светског рата, после крупних промена у структури светског система (Вукадиновић 2001, 30). У таквом моделу међународних односа главни сукоб се одвијао између два највећа носиоца поларних структура, односно између СССР и САД (Вукадиновић 2004, 161). Такве међународне односе пратило је низ манифестација, као што је стварање нових социјалистичких држава у Европи и Азији и борбе колонија за ослобођење. У страху од политичких и привредних поремећаја, САД и капиталистичке земље организовали су се ради супростављања СССР, што је имало утицај на СССР који се још више изоловао и затворио него раније. Супротности ова два главна центра моћи биле су успостављене на различитим вредностима и њиховој расподели (Вукадиновић 2001, 29–30).

По завршетку Другог светског рата, Европа је била економски, политички и безбедносно ослабљена. Економски и социјално стање Европе било је веома лоше услед огромних материјалних и људских губитака и разарања комплетне инфраструктуре. Владала је глад, сиромаштво и немаштина највећег броја становника.

Проблеми економске и политичке природе су усложњавали стварање европског безбедносног система који би био функционалан и усаглашен са међународним системом безбедности после завршетка рата. Као гарант мира и безбедности међународне заједнице био је замишљен институционални правни оквир Организације уједињених нација (ОУН) који је од почетка показао своје слабости услед своје подложности утицајима њених моћних чланица, нарочито земаља победница у рату. Такође, структура УН, механизми и начини њеног деловања онемогућавали су да она игра улогу арбитра и гаранта функционалне или глобалне безбедности (Bennett 2004, 70–85). По завршетку рата није било реалних могућности за формирање заједничких европских снага безбедности услед материјалних и људских губитака, моралне исцрпљености и економских и социјалних слабости.

Са завршетком Другог светског рата завршен је политички доминантан положај европских држава у међународним односима. „Дотадашњи систем равнотеже снага као класичан облик међународних односа функционисао је на подручју Европе и њених колонија, задржавајући своју надмоћ и превласт у политичком уређењу тадашњег света“ (Чехулић-Вукадиновић 2003, 28). Процес настајања нових социјалистичких држава у Европи и Азији и ослобађање колонијалних држава утицали су на реакцију САД која је на ове процесе гледала са страхом за нарушавање својих економских и политичких позиција и позиција држава капитализма, чиме су створени организовани облици супростављања СССР (Вукадиновић 2001, 31).

После Другог светског рата покушано је стварање светског мировног пројекта ради спречавања могуће агресије великих размера у будућности, на основу полазишта Друштва народа, ради стварања ефикаснијег светског поретка. Основу светског поретка требало је да чине три институције – Уједињене нације (УН), Међународни монетарни фонд (ММФ) и Светска банка (СБ), а у безбедносном смислу, ради мирољубивог решавања конфликта, главну улогу требало је да имају УН уз помоћ својих механизма и начина рада, првенствено преко Савета безбедности (Бергнер 1994, 14).

За разлику од ослабљене и исцрпљене Европе у сваком смислу, САД нису ни на који начин биле спољно угрожене, успоставиле су војне базе готово на свим континентима, поседовале нуклеарно оружје и војну супериорност, а у економском смислу биле су доминантне у светским економским пословима. Оне су идејни творац ММФ и СБ, са највише уложеног капитала, чиме су оствариле могућност контроле светске трговине и каснијег глобалног економског развоја.

У односу на САД није било великих сила, чак ни на регионалном нивоу, које би јој могле парирати. Велика Британија и Француска су постепено губиле своје колоније и имале су своје друге унутрашње проблеме и потешкоће изазване ратом, а СССР је услед огромних материјалних, људских и економских губитака био много слабији од САД (Чехулић-Вукадиновић 2003, 31).

Као најача капиталистичка држава САД су престале са праксом изолационизма и после Другог светског рата створиле амбицију за вођење глобалне политике. Преузеле су улогу водеће силе западног света истичући то потребом да се заустави совјетска експанзија и даље ширење идеје комунизма. САД нису водиле рат на сопственој територији и нису осетиле последице рата као европске и друге државе што се одразило на њен огроман економски раст, тако да су завршетком Другог светског рата учествовале са преко 50% светске производње и скоро 75% капитала свих капиталистичких држава. Употребом атомске бомбе на крају рата у Јапану демонстрирале су супер оружје нове генерације (нуклеарно оружје) чиме се ушло у еру неконвенцијалног (нуклеарног) оружја, а свет суочио са новом опасношћу од сопствене катастрофе, чиме је демонстрирана нова војна способност и глобална снага (Петрановић 1990, 10–11). „Међу великим силама, САД су биле једина земља која је због рата постала богатија – у ствари, много богатија – а не сиромашнија“ (Кенеди 2007, 43). На основу анализе изјава Џорџа Кенана 1948. године о поседовању 50% светског богатства, Вилијам Робинсон истиче да су се у време Хладног рата стратешки циљеви САД првенствено усмеравали на одбрану привилегија и моћи које су стекле у условима глобалне неједнакости у расподели богатства, а мање борбе против комунистичких претњи (Робинсон 2012, 25).

Промена политичке сцене Европе у виду раста моћи СССР и јачања утицаја комунистичких партија у западној Европи посебно је забрињавало САД и Велику Британију, заоштравајући супротности међу победницима и повећавајући сукобе на блоковској основи. На одбрану Грчке и Турске од спољне агресије САД су се обавезале 1947. године и на тај начин потиснуле Велику Британију из Средоземља. Наиме, ослабљена Велика Британија није више могла да штити своје геостратегијске интересе и позиције у Средоземљу, тако да су њено место заузеле САД (Радојевић 2017, 75). Прихватањем Маршаловог плана САД су предвиделе средства за помоћ европским државама после Другог светског рата, чиме су санирали њихове привредне кризе и постигли политичку кохезију у одбрани од комунистичких земаља и идеја комунизма. Применом Маршаловог плана обезбеђена је економска експанзија

САД у западну Европу и спречено ширење других политичких и идеолошких утицаја, чиме је САД остварио утицај за земље западне Европе (Петрановић 1990, 12).

Формирање војних савеза отпочело је распадом савезничке осовине (СССР, САД и Велика Британија) услед политичке и економске поделе великих сила и испољавања различитих интереса. Од сарадње савезничких земаља свет је ушао у сукобљавање доскорашњих савезника и у Хладни рат. НАТО је створен 1949. године где су поред САД приступили Велика Британија, Француска, Канада, Италија, Белгија, Холандија, Норвешка, Исланд и Португалија. Потписивањем Вашингтонског уговора 4. априла 1949. године настао је НАТО, а уговор је превиђао да уколико се догоди напад на неку земљу чланицу то подразумева напад на све државе чланице савеза (Радојевић 2017, 149).

Варшавски пакт као уговор о пријатељству и сарадњи створен је 1955. године између СССР и источноевропских држава. Тако је извршена подела света на два војнополитичка блока и два владајућа друштвено-политичка система заснована на различитим идеолошким основама (Мићовић 2001, 39). Подела држава на блокове имала је своје јасне економске, војнополитичке и идеолошке основе.

Стварање НАТО објашњавано је потребом за предузимање мера безбедности ради заустављања совјетске агресије и ширења комунизма. Створени пактови су омогућавали поседање база на територијама других земаља, контролу над зависним режимима, експлоатацију неразвијених земаља и гушење национално-ослободилачких и антиколонијалних покрета. Концепција о уређењу светских односа на бази америчке превласти била је усмерена на обуздавање СССР и добила је назив *Pax Americana*. (Петрановић 1990, 14).

Колико је амерички изолационизам пре Другог светског рата била одлика Америке, толико је мешање у светске токове било њено главно обележје у послератном периоду. После Другог светског рата спроведене су оружане интервенције у облику ратова, побуна, државних удара, са обележјима насилних смена власти и освајања, као одлика међународних односа које су биле у супротности са принципима УН. Регистровано је 159 ратова које су покренуле велике силе, национални режими и сепаратистичке снаге унутар држава које су путем сукоба тражиле подршку или ангажовање страних фактора моћи. Према подацима аустријског политиколога Хајнца Гертнера у овим ратовима је учествовало преко половине укупног броја држава (94 од 174), а по броју ратова

су предњачиле Велика Британија (16 ратова) и Француска (13 ратова) као колонијалне силе, затим САД (11 ратова), Индија (10 ратова), Јужна Африка и Кина (по 9 ратова) (Петрановић 1990, 14).

Највећи поремећаји као последице велике затегнутости у међународним односима догађали су се у самој Европи, а претње директног сукобљавања противничких снага стално су биле присутне. Такви догађаји десили су се током државног удара у Чехословачкој 1948. године, активности Информбироа према Југославији и блокаде Берлина 1948. године. Немачка је подељена на Савезну Републику Немачку и Демократску Републику Немачку (тзв. Западна и Источна Немачка) 1949. године, а 1955. и 1956. године су приступиле НАТО односно Варшавском пакту. Изградњом Берлинског зида у пракси је исказан степен неповерења између блокова који је показао нетрпељивост и заоштреност међународних односа између супростављених сила.

У више догађаја свет је био на граници рата и само су стичаји одређених околности утицали да до њега заиста и не дође. У условима тако затегнутих међународних односа, током њиховог трајања, примењиване су различите стратегије, као што су „стратегија обуздавања комунизма и обезбеђивања атомског кишобрана, доктрина о миру путем силе, превентивни нуклеарни рат, ограничени нуклеарни удар, пробијање с периферије ка центру противничког система, а коришћене су и претње масовном одмаздом иако нису биле реалне у условима нуклеарне равнотеже. На другој страни дефинисана је доктрина о ограниченом суверенитету која би била употребљена за одбрану држава чланица из састава Варшавског пакта“ (Петрановић 1990, 22).

На завршетку Другог светског рата, 1945. године, створена је ОУН, са учешћем 51 државе. Ова организација је заменила Друштво народа које је престало да постоји 1939. године када је почео рат. Усвојена је Повеља ОУН која је предвиђала једнакост свих држава чланица и међународне односе засноване на равноправности и самоопредељењу народа. Обавеза и дужност држава је да не користе претњу силом и да међусобне спорове решавају мирним путем. Поред очувања мира и безбедности, удруживање земаља у ову организацију вршило се и ради унапређења њиховог социјалног и економског развоја. Велике силе биле су стални чланови Савета безбедности и уживале право вета (САД, СССР, Кина, Велика Британија, Француска), што је подразумевало да се ниједна одлука не може донети без њихове сагласности, чиме је истакнут доминантан положај великих сила у УН због њихове војне, економске и политичке моћи. Током времена повећавало се

чланство у ОУН, али се нису проширивала овлашћења Генералне скупштине као њеног главног тела због противљења великих сила.

Иако је војнополитичка ситуација у свету током биполарне геополитичке ере била обележена трком у наоружању, посредничким ратовима, политичким тензијама и конфротацијама, због могућности избијања глобалног сукоба растао је значај међународних организација, УН и ОЕБС, које су представљале јединствен форум за дијалог нуклеарних сила ради одржавања глобалног геополитичког баланса.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Узрок Хладног рата је био Други светски рат и његови резултати. Хладни рат у суштинском смислу је спровођење политике са позиције силе од стране великих сила, ради остварења политичких циљева, а да ипак не дође до општег ратног сукоба.

Хладни рат је прерастао у глобални сукоб две супер силе и њихових савезника, чије су манифестације биле највидљивије у Европи. Новоуспостављени геополитички поредак одржан је нуклеарном „равнотежом страха“, трком у наоружању и сталним тензијама дуж линије раздвајања, што је кључно детерминисало војнополитичку ситуацију. У идеолошки подељеном свету, главни гаранتي безбедности били су Совјетски Савез и САД. Главно обележје Хладног рата представљало је дуготрајно сучељавање суперсила без употребе оружја кроз снажну биполаризацију снага и јединствено гледање на сва заједничка питања. Централна вредност концепта безбедности у току Хладног рата представљало је очување суверенитета државе, територије и независности који се штите развијањем војних капацитета ради одвраћања војне агресије, односно успешног супростављања.

Међународни систем Хладног рата испунио је заједнички циљ два пола биполарне моћи јер је избегнут сукоб великих размера. Биполарна структура међународног система одржана је у читавом времену трајања Хладног рата јер није настала ниједна друга велика сила која би структуру начинила мултиполарном. Процедуре одржавања сукоба на контролисаном нивоу омогућиле су функционисање државоцентричног концепта безбедности појединачних држава ослонцем на два пола глобалне моћи.

Упркос чињеници да се Хладни рат завршио пре три деценије, опасност од потенцијалног новог Хладног рата или хладноратовског обрасца у међународним односима постоји у свету (Mearsheimer 1990, 2021). Државоцентрични концепт безбедности се после

Хладног рата вратио „као бумеранг“. Наиме, да је „државоцентрични приступ у међународним односима реалност и да је стварање безбедносне заједнице далеко од реалности“, потврдила је изненадна криза у Украјини и заоштравање односа између Истока и Запада (Томић 2015, 122). Данас се поставља питање да ли свет поново иде ка потенцијалном новом Хладном рату са појединим новим актерима у главној улози (Vestad 2019; Kaplan 2019) и да ли је држаоцентрични концепт безбедности преживео испит времена? У оквиру наука о међународним односима и нових реafirмисаних стратегијских студија се ради и сасвим је извесно да ће наставити да се трага за одговорима на ова и слична питања (Радојевић 2018, 94). Осим што освежавају наше разумевање старог америчко-совјетског Хладног рата, ове научене лекције такође могу помоћи у расветљавању савремених ривалстава између САД и Кине, али и у схватању бројних регионалних сукоба.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Белоусова, Ксения Андреевна. 2017. „Кто виноват в «холодной войне» в *Актуальные проблемы новой и новейшей истории зарубежных стран: Материалы ежегодной научной сессии кафедры новой и новейшей истории МПГУ*, отв. ред. А. М. Родригес-Фернандес, М. В. Пономарев, С. Ю. Рафалюк. Москва: МПГУ.
- Бергнер, Цефри. 1994. *Нови светски поредак: Нове супер силе Немачка, Јапан и САД*. Београд: Белетра.
- Бжежински, Збигњев. 1999. *Велика шаховска табла*. Подгорица: ЦИД.
- Вигњевећ, Марко. 2020. „Савремена реafirмација Монроове доктрине.“ *Политичка Ревизија* 63 (1): 135–157. doi: 10.22182/pr.6312020.5.
- Вукадиновић, Радован. 1983. *Хладни рат и Европа*. Загреб: Аугуст Цесарец.
- Вукадиновић, Радован. 2001. *Међународни политички односи*. Загреб: Агенција за комерцијалну делатност.
- Вукадиновић, Радован. 2004. *Међународни односи од Хладног рата до глобалног поретка*. Загреб: Политичка култура.
- Вуковић, Небојша. 2007. *Логика империје: Николас Спајкман и савремена америчка геополитика*. Београд: Конрас, Нација прес.
- Гедис, Л. Џон. 2003. *Хладни рат: ми данас знамо*. Београд: Клио.
- Јевтић, Драган. 2017. „Безбедносне последице процеса глобализације после Хладног рата“. Докторска дисертација. Универзитет у Београду: Факултет политичких наука.

- Кегли В. Чарлс Јуниор, Виткоф Р. Јудин. 2006. *Светска политика – Тренд и трансформација*. Београд: Прометеј.
- Кенеди, Пол. 2007. *Успон и пад великих сила*. Подгорица: ЦИД.
- Купер, Роберт. 2007. *Распад нација: поредак и хаос у 21. веку*. Београд: Филип Вишњић.
- Мијалковић, Саша. 2011. *Национална безбедност*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Миршајмер, Џон. 2009. *Трагедија политике великих сила*. Београд: Чигоја штампа.
- Мићовић, Војислав. 2002. *Глобализација и нови светски поредак*. Београд: Чигоја штампа.
- Нај, Џозеф. 2006. *Како разумевати међународне сукобе*. Београд: Стубови културе.
- Петрановић, Бранко. 1990. *Историја Југославије*. Београд: Нолит.
- Политичка енциклопедија*. 1975. Београд: Савремена администрација.
- Радоевић, Слободан М. 2017. „Улога поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземљу после Хладног рата“. Докторска дисертација. Универзитет у Београду: Факултет политичких наука.
- Радоевић, Слободан М. 2018. „Однос политике и стратегије: ре-афирмација стратегијских студија?“ *Српска политичка мисао*, 62 (4): 77–94. doi: 10.22182/spm.6242018.4.
- Робинсон, Вилијам И. 2012. *Подстицање полиархије: глобализација, интервенција САД и хегемонија*. Београд: Службени гласник.
- Симић, Р. Драган. 2002. *Наука о безбедности – савремени приступи безбедности*. Београд: Службени лист СРЈ, Факултет политичких наука.
- Чехулић-Вукадиновић, Лидија. 2003. *Еуроатлантизам и савремени међународни односи*. Загреб: Политичка култура.
- Шулцингер Роберт Д. 2011. *Америчка дипломатија од 1900. године*. Београд: Чигоја штампа.
- Bennett, A. Leroy, Oliver, K. James. 2004. *Međunarodne organizacije: načela i problemi*. Zagreb: Politička kultura.
- Fighting a New Cold War?“ *Foreign Affairs*, September/October. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-08-12/sources-chinese-conduct>.
- Kaplan, D. Robert. 2019. “A New Cold War Has Begun.” *Foreign Policy*, January 7, 2019. <https://foreignpolicy.com/2019/01/07/a-newcold-war-has-begun/>.
- Mearsheimer J. John. 1990. “Why We Will Soon Miss the Cold War.” *The Atlantic Monthly*, 266 (2): 35–50.

- Mearsheimer J. John. 2021. „ThinkFest 2021: Why a Cold War between China and the United States is Inevitable.” <https://www.youtube.com/watch?v=JpFfyolIQ50>.
- Paterson, Thomas. 1998. *Meeting the Communist Threat*. New York: Oxford University press.
- Pechatnov, Vladimir O. 1995. *The Big Three After World War II: New Documents on Soviet Thinking about Post-War Relations with the United States and Great Britain Cold War International History Project*. Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Stanarević, Svetlana, i Filip Ejodus. 2009. *Pojmovnik bezbednosne kulture*. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose.
- Tatalović, Siniša. 2010. „Predgovor.“ U *Suvremene sigurnosne studije*, ur. Alan Collins. Zagreb: Politička kultura.
- Tomić, Aleksandra. 2015. „OEBS i savremeni bezbednosni izazovi.“ *OEBS i savremeni bezbednosni izazovi*, 119-129.
- Vestad, Arne O. 2008. *Globalni Hladni rat*. Beograd: Arhipelag.
- Vestad, Arne O. 2019, “The Sources of Chinese Conduct: Are Washington and Beijing Fighting a New Cold War?”, *Foreign Affairs*. September/October 2019.
- Vojni leksikon*. 1981. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Walker, Martin. 1995. *The Cold war: A history*. Macmillan.
- Walker, Samuel J. 1981. “Historians and Cold War Origins: The New Consensus.” In *American Foreign Relations: A Historical Review*, eds. Gerald K. Haines and J. Samuel Walker, 207–236. Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- Weaver, Ole. 1996. „European security identities.“ *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 34 (1): 103–132. doi: 10.1111/j.1468-5965.1996.tb00562.x.

Dragan Jevtić

Military Academy, University of Defence, Belgrade

Slobodan M. Radojević*

Military Academy, University of Defence, Belgrade

COLD WAR AND STATE-CENTRIC SECURITY CONCEPT: LESSONS LEARNED AND PARALLELS

Resume

The paper deals with the topic of the Cold War as a special system of international relations, in the period from 1945 to 1991, the concept of security and the relations of great powers and blocs. The paper highlights the periods, phases, causes and approaches to the study of the Cold War. The structure of the international system was bipolar, as there were not enough strong other great powers to organize a multipolar system. There were also states that were beyond the reach of superpowers, but the prevailing structure of the international system was bipolar. The international system of the Cold War fulfilled the common goal of the two poles of bipolar power because a large-scale conflict was avoided. The bipolar structure of the international system was maintained throughout the Cold War because no other great power emerged to make the structure multipolar. Procedures for maintaining conflict at a controlled level have enabled the functioning of a state-centric concept of individual state security based on two poles of global power. The year 2021 marks the 30th anniversary of the end of the Cold War. Despite the fact that the Cold War ended three decades ago, the danger of new Cold War or Cold War pattern in international relations potentially exists today. The state-centric concept of security returned „like a boomerang“ after the Cold War. The authors conclude that the state-centric approach in international relations is a reality and that today the question is whether the world is moving again towards a new Cold War with some new actors in the lead role. Within the science of international relations and new reaffirmed strategic studies, research is underway and it is quite certain that answers to these and similar questions will continue to be examined. Therefore, analyzing the Cold War and the state-centric concept of security, the

* slobodan.radojevic@va.mod.gov.rs

authors conclude that today, in the time of a multipolar world, its „outlines“ appear, and sometimes one gets the impression that it still lasts with all its features and principles. In addition to refreshing our understanding of the old US-Soviet Cold War, these lessons learned can also help shed light on contemporary rivalries between the US and China, but also in understanding the many regional conflicts.

Keywords: Cold War, great powers, international relations, state-centric security concept.

* Овај рад је примљен 1. августа 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. новембра 2021. године.